

Oslo, 11. september 2018

Innspill til opptrappingsplanen mot vold og overgrep 2017-2021

Sex og samfunn vil takke for mulighetene til å komme med innspill i arbeidet med opptrappingsplanen mot vold og overgrep. Vi vil også takke for muligheten til å komme med skriftlig innspill i etterkant av møtet 11. juni.

Sex og samfunn ble stiftet i 1971 og er Norges største senter for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Vi arbeider for å sikre alle menneskers seksuelle og reproduktiv helse og rettigheter, både på individ-, gruppe- og samfunnsnivå. Vårt arbeid skal være forankret i prinsippet om at alle individer har kontroll og bestemmer fritt over egen kropp og seksualitet, og vi har et grunnleggende positivt syn på seksualitet og jobber for å bygge ned tabu og stigma. Vi mener at den enkelte har rett til å leve ut sin seksualitet og kjønnsidentitet fri for skam og stigmatisering.

I 2017 hadde vi rundt 29 000 besøkende på klinikken. Over 8 300 personer kontaktet oss gjennom vår landsdekkende chat-tjeneste, og vi besvarte om lag 10 000 henvendelser på telefon og epost. Flere tiår med erfaring med arbeid knyttet til seksualitet og seksualitetsundervisning gir Sex og samfunn det nødvendige grunnlaget til å komme med forebyggende innspill og tiltak rettet mot både utfordringer og løsninger knyttet til vold og overgrep mot barn.

Sex og samfunn har siden 1992 hatt tilbud om seksualitetsundervisning for elever i Osloskolen. Fra 2008 ble vår undervisning gjort obligatorisk, og i 2017 underviste vi i underkant av 8 000 9. klassinger i Oslo. Vi mener at en seksualitetsundervisning som legger vekt på selvbestemmelse og mestring er det første steget i retning av en sunn og positiv seksualitet. Gjennom undervisningen tar vi også opp tematikk relatert til seksuelle overgrep og grensesetting. En helhetlig seksualitetsundervisning er forebyggende i flere sammenhenger.

Seksualitetsundervisning vil kunne bidra til å forebygge overgrep. Den vil også kunne lære utsatte å gjenkjenne tegn på overgrep, og gi kunnskap om hva de kan gjøre dersom overgrepssituasjoner oppstår. Å la barn og unge lære om egen kropp, seksualitet og grensesetting fører til at de blir flinkere til å si ifra dersom noe er i veien, følge en Cochrane-oversikt fra 2015.¹ Derfor ønsker Sex og samfunn at

¹ Folkehelseinstituttet, Therese K. Dalsbø og Kristin T. Dahm, «Cochrane-oversikt 2015 – Undervisning om seksuelle overgrep virker trolig forebyggende» tilgjengelig på

seksualitetsundervisningen skal starte tidligere og gis hyppigere enn i dag. Vi mener at seksualitetsundervisningen må begynne allerede i barnehagen.

Vårt innspill til opptrappingsplanen ønsker å rette søkelyset mot disse tre områdene:

- De som er utsatt for overgrep
- De som utsetter noen for overgrep
- De som jobber med barn og unge

De som er utsatt for overgrep

For barn og unge kan det være vanskelig å forstå hva som er rett og hva som er galt når det kommer til overgrep. Det er ingen selvfølge at alle forstår at de har blitt utsatt for overgrep, eller hvordan de skal si ifra til andre dersom de blir eller har blitt utsatt for overgrep. Opptrappingsplanen må snakke om hvordan vi kan sørge for at flest mulig skal forstå hva det er de har blitt utsatt for, og deretter hva de skal gjøre for å håndtere en slik situasjon dersom den oppstår. Barn og unge må lære seg å skille mellom hva som er rett og galt når det gjelder voksnes oppførsel. Kunnskap om voksnes oppførsel vil føre til at barn og unge vil kunne gjenkjenne kjennetegn på seksuelle overgrep, og vil ha større forståelse av hva som foregår.

Det er også viktig å lære barn og unge at de skal si ifra dersom de har blitt utsatt for overgrep eller krenkende oppførsel. Tiltak som Sex og samfunn anbefaler er undervisning om seksualitet, kropp, selvbestemmelse, grenser og følelser fra tidlig alder. Å gi barn og unge et begrepsapparat og god kunnskap vil sørge for at de vil kunne beskytte seg selv ved å si ifra dersom det trengs. Barn og unge må også lære seg hvor og hvem de kan kontakte for å få hjelp dersom de har blitt utsatt for overgrep. Da er det viktig at de har trygge voksenpersoner de kan snakke med.

De som utsetter noen for overgrep

For å unngå at overgrep finner sted er det viktig å etablere tiltak rettet mot de som kan utsette, eller utsetter barn og unge for overgrep eller seksuelle krenkelser. Det er viktig at slike tiltak formidler hva et overgrep er og hvordan man skal unngå å komme i en situasjon der man begår overgrep. Det er også viktig å sørge for at de av oss som kan

<https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/cochrane/undervisning-pa-skolen-for-a-forebygge-seksuelle-overgrep---faktaark.pdf>

komme til å begå overgrep har relevante tilbud og tiltak hvor de kan dra for å få hjelp, og på denne måten unngå at noen blir utsatt for overgrep.

I tillegg til forebyggende tiltak mot voksne, ønsker også Sex og samfunn å tilrettelegge tiltak for barn og unge som begår overgrep mot andre på deres alder. Undervisning som tar opp seksuelle overgrep vil kunne hindre overgrep mellom barn og unge. En helhetlig seksualitetsundervisning må ta tak i tema som blant annet grenser og samtykke, og kan bidra til å forhindre gråsonerovergrep.

De som møter barn og unge

Sex og samfunn mener det er viktig at de av oss som arbeider med barn og unge innehar riktig kompetanse, noe som er en utslagsgivende del av forebyggingsarbeidet mot overgrep. Alle som i sitt arbeid møter barn og unge bør inneha grunnleggende kompetanse og forståelse av feltet, inkludert hvordan de skal snakke med barn og unge som henvender seg til dem. Alle som møter barn og unge i sin arbeidshverdag må ha kompetanse til å kjenne igjen tegn på overgrep og tørre å ta opp temaet med den eller de det gjelder, og handle ut ifra kunnskap som eventuelt kommer frem. I tillegg er det viktig med forebyggende tiltak rettet mot den som utsetter og den som blir utsatt for overgrep eller seksuelle krenkelser.

Sortland kommune har innført et forebyggingsprogram i alle barnehager og skoler i kommunen. Hovedpunktene fra undervisningsopplegget er som følger:

- Godt samarbeid mellom ulike tjenester og faggrupper i kommunen. Det fører til effektiv forebygging av overgrep og vold mot barn og unge
- Alle som arbeider med barn og unge i kommunene må gjennom et systematisert og obligatorisk kurs.
- Med opplæringen får voksne ferdighetene som de deretter bruker til undervisning av barna.
- Gjennom undervisningen får barn og unge kunnskap, et begrepsapparat, og ikke minst evnen til å beskytte seg fra tidlig alder mot seksuelle overgrep.
- Elever som får denne undervisningen er langt mindre utsatt for overgrep fordi innehar kunnskapen som gjør at de kan beskytte seg selv, eller si ifra.

Forskningsmateriale tatt i bruk av Sortland kommune for gjennomføring av prosjektet viser at 80% av de som får riktig type undervisning klarer å beskytte seg mot eventuelle overgrep. Av de som ikke har fått undervisningen klarer kun 40% å beskytte seg.



Sex og samfunn

Prosjektmedarbeiderne er enig i at det forebyggende og svært nyttig. Sex og samfunn ønsker at undervisningsopplegget skal innføres av alle kommuner i landet.

Maria Røsok
Daglig leder

Tore Holte Follestad
Assisterende daglig leder